

TIESAS SPRIEDUMS (virspalāta)

2005. gada 15. martā *

Lieta C-209/03

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši EKL 234. pantam, ko *High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court)*, Apvienotā Karaliste, iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2003. gada 12. februārī un Tiesā reģistrēts 2003. gada 15. maijā, tiesvedībā

The Queen pēc lūguma, ko iesniedza

Dany Bidar,

pret

London Borough of Ealing,

Secretary of State for Education and Skills.

* Tiesvedības valoda — angļu.

TIESA (virspalāta)

šādā sastāvā: priekšsēdētājs V. Skouris [*V. Skouris*], palātu priekšsēdētāji P. Janns [*P. Jann*], K. V. A. Timmermans [*C. W. A. Timmermans*], A. Ross [*A. Rosas*], K. Lēnartss [*K. Lenaerts*] (referents) un E. Borgs Bartets [*A. Borg Barthet*], tiesneši Ž. P. Puisošē [*J.-P. Puissochet*], R. Šintgens [*R. Schintgen*], N. Kolnerika [*N. Colneric*], M. Ilešičs [*M. Ilešič*], J. Malenovskis [*J. Malenovský*], J. Klučka [*J. Klučka*] un U. Lehmušs [*U. Lohmus*],

ģenerāladvokāts L. A. Hēlhuds [*L. A. Geelhoed*],
sekretārs H. fon Holšteins [*H. von Holstein*], sekretāra palīgs,

ņemot vērā rakstveida procesu un tiesas sēdi 2004. gada 28. septembrī,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

- Bidāra [*Bidar*] vārdā — R. Skennels [*R. Scannell*] un M. Sordžo [*M. Soorjoo*], *barristers*, un Dž. Lukmani [*J. Luqmani*], *solicitor*,
- Apvienotās Karalistes valdības vārdā — R. Kodvela [*R. Caudwell*], pārstāve, kam palīdz E. Šarpstone [*E. Sharpston*], *QC*, un K. Lūiss [*C. Lewis*], *barrister*,
- Dānijas valdības vārdā — J. Molde [*J. Molde*], pārstāvis,
- Vācijas valdības vārdā — K. D. Kvasovskis [*C.-D. Quassowski*] un A. Timane [*A. Tiemann*], pārstāvji,

- Francijas valdības vārdā — Ž. de Bergess [*G. de Bergues*] un S. Berheota-Nunjesa [*C. Bergeot-Nunes*], pārstāvji,

- Nīderlandes valdības vārdā — K. M. Viselsa [*C. M. Wissels*] un H. H. Sevenstere [*H. G. Sevenster*], pārstāves,

- Austrijas valdības vārdā — E. Rīdls [*E. Riedl*], pārstāvis,

- Somijas valdības vārdā — T. Pinne [*T. Pynnä*], pārstāve,

- Eiropas Kopienu Komisijas vārdā — N. Jerela [*N. Yerrell*] un M. Kondu [*M. Condou*], pārstāves,

noklausījusies ģenerāladvokāta secinājumus tiesas sēdē 2004. gada 11. novembrī,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

¹ Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu attiecas uz EKL 12. panta pirmās daļas un EKL 18. panta interpretāciju.

- 2 Šis lūgums tika iesniegts saistībā ar prāvu starp Bidāru un *London Borough of Ealing* un *Secretary of State for Education and Skills* (izglītības un arodmācību ministru) sakarā ar viņa lūguma noraidīšanu piešķirt subsidētu aizdevumu studentam uzturēšanās izdevumu segšanai.

Atbilstošās tiesību normas

Kopienų tiesiskais regulējums

- 3 EKL 12. panta pirmā daļa paredz:

“Piemērojot šo Līgumu un neskarot tajā paredzētos īpašos noteikumus, ir aizliegta jebkāda diskriminācija pilsonības dēļ.”

- 4 EKL 18. panta 1. punkts ir šāds:

“Ikvienam Savienības pilsonim ir tiesības brīvi pārvietoties un dzīvot dalībvalstīs, ievērojot šajā Līgumā noteiktos ierobežojumus un nosacījumus, kā arī tā īstenošanai paredzētos pasākumus.”

5 EKL 149. pants paredz:

“1. Veicinot dalībvalstu sadarbību un vajadzības gadījumā atbalstot un papildinot to rīcību, Kopiena sekmē pilnvērtīgās izglītības attīstību, pilnīgi respektējot dalībvalstu atbildību par mācību saturu un izglītības sistēmu organizāciju, kā arī kultūru un valodu dažādību.

2. Kopienas rīcības mērķi ir:

- attīstīt Eiropas dimensiju izglītībā, jo īpaši ar dalībvalstu valodu mācīšanu un popularizēšanu;
- veicināt studentu un mācībspēku mobilitāti, *inter alia* veicinot diplomu un mācību laika akadēmisku atzīšanu;
- sekmēt izglītības iestāžu sadarbību;
- attīstīt informācijas un pieredzes apmaiņu par jautājumiem, kas ir kopīgi dalībvalstu izglītības sistēmām;
- palīdzēt attīstīties jaunatnes apmaiņai un darbaudzinātāju apmaiņai;

— veicināt tālmācības attīstību.

[..]

4. Lai palīdzētu sasniegt šajā pantā minētos mērķus, Padome

— saskaņā ar 251. pantā minēto procedūru un apspriedusies ar Ekonomikas un sociālo lietu komiteju un Reģionu komiteju, paredz veicināšanas pasākumus, kas neietver dalībvalstu normatīvo aktu saskaņošanu;

— pēc Komisijas priekšlikuma ar kvalificētu balsu vairākumu pieņem ieteikumus.”

⁶ Padomes 1990. gada 28. jūnija Direktīvas 90/364/EEK par uzturēšanās tiesībām (OV L 180, 26. lpp.) 1. panta 1. punktā ir paredzēts, ka dalībvalstis piešķir uzturēšanās tiesības citu dalībvalstu pilsoņiem, kam nav šādu tiesību saskaņā ar citiem Kopienas tiesību aktu noteikumiem, un to ģimenes locekļiem ar nosacījumu, ka šiem pilsoņiem un to ģimenes locekļiem uzņemošajā dalībvalstī ir pilna apdrošināšana slimības gadījumiem un ir pietiekami daudz līdzekļu, lai nekļūtu par apgrūtinājumu minētās valsts sociālās palīdzības sistēmai, kamēr tie šajā valstī uzturas.

- 7 Saskaņā ar minētās direktīvas 3. pantu, uzturēšanās tiesības paliek spēkā tik ilgi, kamēr minēto tiesību izmantotāji ievēro tās 1. pantā izklāstītos nosacījumus.
- 8 Padomes 1993. gada 29. oktobra Direktīvas 93/96/EEK par studentu uzturēšanās tiesībām (OV L 317, 59. lpp.) septītais apsvērums nosaka:

“[...] saskaņā ar Kopienas tiesību aktu pašreizējo nostādni, kas izriet no Tiesas prakses, studentiem piešķirta palīdzība [atbalsts] nav [EEK] Līguma kompetencē [neietilpst [EEK] līguma piemērošanas jomā] tā 7. panta [jaunajā redakcijā — EK līguma 6. pants, jaunajā redakcijā pēc grozījumiem — EKL 12. pants] izpratnē.”

- 9 Minētās direktīvas 1. pants paredz:

“Lai paredzētu nosacījumus, kas ļautu efektīvāk īstenot uzturēšanās tiesības, un lai nediskriminējošā veidā garantētu arodmācību pieejamību dalībvalstu pilsoņiem, kas uzņemti arodmācībuursos kādā citā dalībvalstī, dalībvalstis atzīst visu to studentu uzturēšanās tiesības, kas ir kādas dalībvalsts pilsoņi un kam minētās tiesības nepienākas saskaņā ar citiem Kopienas tiesību aktiem, kā arī tādu studentu laulātajiem un viņu apgādājamiem bērniem, ja students attiecīgajai valsts iestādei, vai nu iesniedzot deklarāciju, vai citā vismaz līdzvērtīgā veidā pēc viņa ieskatiem, pierāda, ka viņam ir pietiekami uzturlīdzekļi, lai viņš dzīvesvietas laikā neapgrūtinātu uzņēmējas [uzņemošās] dalībvalsts sociālās palīdzības sistēmu, ar noteikumu, ka students ir uzņemts atzītā izglītības iestādē, kur viņa galvenais mērķis ir piedalīties arodmācību kursā, un ka uzņēmējā [uzņemošajā] dalībvalstī viņam ir veselības apdrošināšana pret visiem apdraudējumiem.”

10 Tās pašas direktīvas 3. pants paredz:

“Šī direktīva neļauj pretendēt uz iztikas stipendiju [stipendiju uzturēšanās izdevumu segšanai] uzņēmējā [uzņēmumā] dalībvalstī studentiem, kuriem piešķirtas uzturēšanās tiesības.”

11 Direktīvas 90/364 un 93/96 ir atceltas no 2006. gada 30. aprīļa ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Direktīvu 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un to ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā (OV L 229, 35. lpp.); saskaņā ar tās 40. pantu dalībvalstīm tā ir jātransponē līdz 2006. gada 30. aprīlim.

Valsts tiesiskais regulējums

12 Anglijā un Velsā finansiālais atbalsts, ko studenti saņem uzturēšanās izdevumu segšanai, atbilstoši *Education (Student Support) Regulations 2001* [2001. gada noteikumi par izglītību (finansiāls atbalsts studentiem), turpmāk tekstā — “*Student Support Regulations*”], galvenokārt tiek piešķirts aizdevuma veidā.

13 Atbilstoši *Student Support Regulations* studenti, kas saņem aizdevumu, saņem 75 % no aizdevuma maksimālās summas, pārējos 25 % piešķir atkarībā no studenta finansiālā stāvokļa un viņa vecāku vai partnera finansiālā stāvokļa. Aizdevumu piešķir ar procentu likmi, kas atkarīga no inflācijas līmeņa un tādējādi ir zemāka par

parasto likmi, ko piemēro komerckreditiem. Aizdevums ir jāatmaksā pēc tam, kad students ir beidzis studijas un ar nosacījumu, ka viņa ienākumi ir lielāki par GBP 10 000. Tādā gadījumā viņš katru gadu atmaksā summu, kas atbilst 9 % no ienākumu daļas, kas pārsniedz GBP 10 000, līdz aizdevums ir pilnībā atmaksāts.

- 14 Saskaņā ar *Student Support Regulations* 4. pantu persona var saņemt studējošā kredītu [aizdevumu] studijām konkrētā programmā, ja viņa stāvoklis atbilst aprakstam, kas ietverts *Student Support Regulations* 1. pielikumā (“*Schedule 1*”).
- 15 Atbilstoši minētā pielikuma 1. punktam persona var saņemt studējošā kredītu, ja tā pastāvīgi dzīvo Apvienotajā Karalistē *Immigration Act 1971* (1971. gada likums par imigrāciju) nozīmē un ja tā atbilst uzturēšanās nosacījumiem, kas paredzēti tā paša pielikuma 8. punktā, proti:
- a) persona pirmajā studiju programmas akadēmiskā gada dienā pastāvīgi uzturas Anglijā vai Velsā;
 - b) tā triju gadu laika posmā pirms minētās dienas ir pastāvīgi dzīvojusi Apvienotajā Karalistē vai salās un
 - c) minētajā triju gadu laika posmā uzturēšanās mērķis Apvienotajā Karalistē vai salās nevienu brīdi nav bijis pilnībā vai galvenokārt saistīts ar pilna laika izglītības iegūvi.

- 16 Attiecībā uz migrējošajiem darba ņēmējiem un to ģimenes locekļiem, uz kuriem attiecas Padomes 1968. gada 15. oktobra Regula (EEK) Nr. 1612/68 par darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Kopienā (OV L 257, 2. lpp.), *Student Support Regulations* 1. pielikuma 4.–6. punktā nav izvirzīts noteikums, ka migrējošajiem darba ņēmējiem pastāvīgi jādzīvo Apvienotajā Karalistē, un tiesībām uz studējošā kredītu ir paredzēti tie paši uzturēšanās nosacījumi, vienlaikus uzskatot, ka tie atbilst nosacījumam par pastāvīgu uzturēšanos, kas paredzēts minētā pielikuma 8. punkta b) apakšpunktā, tiklīdz tie uzturas Eiropas Ekonomikas zonā.
- 17 Saskaņā ar *Immigration Act 1971* persona pastāvīgi dzīvo Apvienotajā Karalistē, ja tā pastāvīgi uzturas tajā un ja uz viņu neattiecas nekādi ierobežojumi attiecībā uz laika posmu, kurā tā var uzturēties minētajā teritorijā.
- 18 Tomēr no lietas materiāliem izriet, ka saskaņā ar Apvienotās Karalistes tiesību aktiem citas dalībvalsts pilsonis kā students nevar iegūt Apvienotajā Karalistē pastāvīgi dzīvojošas personas statusu.
- 19 Attiecībā uz studiju maksu *Student Support Regulations* paredz finansiālu atbalstu, ko Apvienotās Karalistes un citu dalībvalstu pilsoņiem piešķir ar vienādiem nosacījumiem.

Pamata prāva un prejudiciālie jautājumi

- 20 1998. gada augustā Bidārs, Francijas pilsonis, ieradās Apvienotās Karalistes teritorijā kopā ar māti, kurai tur vajadzēja ārstēties. Ir zināms, ka Apvienotajā Karalistē

prasītājs dzīvoja pie vecāsmātes, atrodoties viņas apgādībā, un mācījās, un vēlāk pabeidza vidusskolu, ne reizi nelūdzot sociālo pabalstu.

- 21 2001. gada septembrī viņš sāka ekonomikas studijas *University College London*.
- 22 Bidārs saņēma atbalstu studiju maksas segšanai, bet lūgums piešķirt finansiālu atbalstu uzturēšanās izdevumu segšanai studējošā kredīta veidā tika noraidīts, pamatojoties uz to, ka viņš pastāvīgi nedzīvoja Apvienotajā Karalistē.
- 23 Prasībā par šo atteikumu prasītājs pamata lietā apgalvo, ka *Student Support Regulations*, studējošā kredīta saņemšanai izvirzot nosacījumu, ka dalībvalsts pilsonim pastāvīgi jādzīvo Apvienotajā Karalistē, ir radījuši diskrimināciju, kas ir aizliegta ar EKL 12. pantu. Pakārtoti viņš norāda, ka, pat ja ir jāatzīst, ka stipendijas piešķiršana neietilpst Līguma piemērošanas jomā, tad to pašu nevar teikt par pieteikumu atbalstam subsidēta aizdevuma veidā.
- 24 Turpretī *Secretary of State for Education and Skills* — valsts amatpersona, kas atbildīga par *Student Support Regulations* pieņemšanu — norāda, ka atbalsta piešķiršana uzturēšanās izdevumu segšanai, vai nu tā būtu stipendijas, vai aizdevuma veidā, neietilpst EKL 12. panta piemērošanas jomā, kā Tiesa ir atzinusi 1988. gada 21. jūnija spriedumos lietā 39/86 *Lair (Recueil, 3161. lpp.)* un lietā 197/86 *Brown (Recueil, 3205. lpp.)*. Ja šāds atbalsts ietilptu Līguma piemērošanas jomā, šī atbalsta piešķiršanas nosacījumi nodrošinātu tiešu saikni starp atbalsta saņēmēju un valsti, kas atbalstu izmaksā.

25 Iesniedzējtiesa uzsver, ka aizdevumi studentiem valstij rada izmaksas sakarā ar samazinātām procentu likmēm un iespējamām atmaksas problēmām; pēc *Secretary of State for Education and Skills* aprēķiniem šīs izmaksas atbilst 50 % no aizdevumu summas. Vidējā studentam piešķirtā kredīta summa 2000./2001. akadēmiskajā gadā bija apmēram GBP 3 155. Ja visi 41 713 Eiropas Savienības pilsoņi, kas šajā gadā studēja Anglijā un Velsā un kas nav tur pastāvīgi dzīvojošas personas, būtu saņēmuši studējošā kredītu, tad valsts iespējamās izmaksas sasniegtu 66 miljonus GBP.

26 Iesniedzējtiesa norāda, ka uz prasītāju pamata lietā neattiecas Regulas Nr. 1612/68 noteikumi un viņš nevar atsaukties ne uz kādām tiesībām, kas ļautu tam saņemt studējošā kredītu, pamatojoties uz Direktīvu 93/96.

27 Šajos apstākļos *High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court)* nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

“1) Vai, ņemot vērā Eiropas Kopienu Tiesas 1988. gada 21. jūnija [iepriekš minētos] spriedumus lietās *Lair* un *Brown*, jauninājumus Eiropas Savienības tiesībās, to skaitā EKL 18. panta pieņemšanu un jauninājumus attiecībā uz Eiropas Savienības kompetenci izglītības jomā, atbalsts uzturēšanās izdevumu segšanai studentiem, kas studē universitāšu programmās, kuru piešķir a) subsidētu aizdevumu veidā vai b) stipendiju veidā, joprojām neietilpst EK līguma piemērošanas jomā saistībā ar EKL 12. pantu un diskriminācijas aizliegumu pilsonības dēļ?

2) Ja atbilde uz pirmā jautājuma pirmo vai otro daļu ir noliedzoša un ja atbalsts uzturēšanās izdevumu segšanai studentiem, kas piešķirts stipendiju vai

aizdevumu veidā, tomēr ietilpst EKL 12. panta piemērošanas jomā, tad kādi kritēriji ir jāpiemēro valsts tiesai, lai noteiktu, vai šāda atbalsta piešķiršanas nosacījumi ir balstīti uz objektīvi pieļaujamiem apsvērumiem, kas nav saistīti ar pilsonību?

- 3) Ja atbilde uz pirmā jautājuma pirmo vai otro daļu ir noliedzoša, vai var balstīties uz EKL 12. pantu, lai pretendētu uz atbalstu uzturēšanās izdevumu segšanai, sākot no dienas, kas ir pirms Tiesas sprieduma šajā lietā, un, [ja nevar,] vai tad attiecībā uz personām, kas uzsākušas tiesvedību pirms minētās dienas, ir jāpiemēro izņēmums?”

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par pirmo jautājumu

- 28 Ar pirmo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai saskaņā ar Kopienu tiesību aktu pašreizējo nostādni atbalsts, ko piešķir tādiem studentiem, kuri studē augstākajās mācību iestādēs, un kas paredzēts uzturēšanās izdevumu segšanai, un ko piešķir subsidēta aizdevuma vai stipendijas veidā, neietilpst EK līguma piemērošanas jomā un jo īpaši EKL 12. panta pirmās daļas piemērošanas jomā.
- 29 No lēmuma par prejudiciāla jautājuma uzdošanu izriet, ka uz prasītāju pamata lietā Regula Nr. 1612/68 neattiecas.

- 30 Šajā sakarā iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai atbalsts, kas piešķirts studentiem uzturēšanās izdevumu segšanai, ietilpst Līguma piemērošanas jomā EKL 12. panta pirmās daļas nozīmē, saskaņā ar kuru minētajā jomā, neskarot tajā paredzētos īpašos noteikumus, ir aizliegta jebkāda diskriminācija pilsonības dēļ.
- 31 Lai izvērtētu, kāda ir Līguma piemērošanas joma EKL 12. panta nozīmē, šis pants ir jāaplūko kopā ar Līguma noteikumiem par Eiropas Savienības pilsonību. Eiropas Savienības pilsoņa statuss ir paredzēts kā dalībvalstu pilsoņu pamatstatuss, kas Savienības pilsoņiem, kuri ir vienādā situācijā, neatkarīgi no viņu pilsonības un neskarot šajā sakarā skaidri noteiktos izņēmumus, dod tiesības uz vienādu tiesisko režīmu (2001. gada 20. septembra spriedums lietā C-184/99 *Grzelczyk*, *Recueil*, I-6193. lpp., 30. un 31. punkts, un 2003. gada 2. oktobra spriedums lietā C-148/02 *Garcia Avello*, *Recueil*, I-11613. lpp., 22. un 23. punkts).
- 32 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru Eiropas Savienības pilsonis, kas likumīgi uzturas uzņemošās dalībvalsts teritorijā, var atsaukties uz EKL 12. pantu visos gadījumos, uz kuriem attiecas Kopienu tiesību materiālā piemērojama (*ratione materiae*) (1998. gada 12. maija spriedums lietā C-85/96 *Martínez Sala*, *Recueil*, I-2691. lpp., 63. punkts, un iepriekš minētais spriedums lietā *Grzelczyk*, 32. punkts).
- 33 Šie gadījumi īpaši ietver gadījumus, kas saistīti ar pamatbrīvību izmantošanu, ko garantē Līgums un kas attiecas uz brīvību pārvietoties un dzīvot [uzturēties] dalībvalstu teritorijā, kura noteikta EKL 18. pantā (skat. 1998. gada 24. novembra spriedumu lietā C-274/96 *Bickel* un *Franz*, *Recueil*, I-7637. lpp., 15. un 16. punkts, kā arī iepriekš minētos spriedumus lietā *Grzelczyk*, 33. punkts, un lietā *Garcia Avello*, 24. punkts).

- 34 Turklāt Līguma tekstā neļauj uzskatīt, ka studentiem, kas ir Eiropas Savienības pilsoņi, ierodoties citā dalībvalsts teritorijā ar mērķi tur studēt, ir liegtas tiesības, ko Līgums piešķir Savienības pilsoņiem (iepriekš minētais spriedums lietā *Grzelczyk*, 35. punkts).
- 35 No 2002. gada 11. jūlija sprieduma lietā *C-224/98 D'Hoop (Recueil, I-6191. lpp., 29.–34. punkts)* izriet, ka dalībvalsts pilsonis, kas ierodas citā dalībvalstī, kur iegūst vidējo izglītību, izmanto pārvietošanās brīvību, kas garantēta EKL 18. pantā.
- 36 Turklāt ir svarīgi precizēt, ka dalībvalsts pilsonim, kas — kā prasītājs pamata lietā — dzīvo citā dalībvalstī, kur mācās un pabeidz vidusskolu, nerodoties situācijai, ka viņam nav pietiekamu līdzekļu vai ka viņam nav apdrošināšanas slimības gadījumiem, ir uzturēšanās tiesības, pamatojoties uz EKL 18. pantu un Direktīvu 90/364.
- 37 Attiecībā uz sociālās palīdzības pabalstiem Tiesa 2004. gada 7. septembra spriedumā lietā *C-456/02 Trojani (Krājums, I-7573. lpp., 43. punkts)* ir nospriedusi, ka ekonomiski neaktīvs Savienības pilsonis var atsaukties uz EKL 12. panta pirmo daļu, ja viņš ir likumīgi uzturējies uzņemošajā dalībvalstī zināmu laiku vai ja viņam ir uzturēšanās atļauja.
- 38 Tiesa iepriekš minētajos spriedumos lietās *Lair* un *Brown* (attiecīgi 15. un 18. punkts) patiešām ir atzinusi, ka “pašreizējā Kopienas tiesību attīstības stadijā atbalsts, ko piešķir studentiem uzturēšanās izdevumiem un mācībām, principā neietilpst EEK līguma piemērošanas jomā tā 7. panta (jaunajā redakcijā — EK līguma 6. pants, jaunajā redakcijā pēc grozījumiem — EKL 12. pants) nozīmē”. Šajos

spriedumos Tiesa atzina, ka šāds atbalsts, pirmkārt, attiecas uz izglītības politiku, kas nebija Kopienu iestāžu kompetencē, un, otrkārt, uz sociālo politiku, kas ietilpa dalībvalstu kompetences jomā, ja EEK līgumā nebija noteikts citādi.

- 39 Tomēr kopš iepriekš minēto spriedumu pasludināšanas lietās *Lair* un *Brown* ar Līgumu par Eiropas Savienību ES pilsonība ir iekļauta EK līgumā un tā trešās daļas VIII sadaļa (jaunajā redakcijā — XI sadaļa) ir papildināta ar 3. nodaļu, kas īpaši veltīta izglītībai un arodmācībām (iepriekš minētais spriedums lietā *Grzelczyk*, 35. punkts).
- 40 EKL 149. panta 1. punkts Kopienai nosaka uzdevumu, veicinot dalībvalstu sadarbību un vajadzības gadījumā atbalstot un papildinot to rīcību, sekmēt pilnvērtīgas izglītības attīstību, pilnīgi ievērojot minēto valstu atbildību par mācību saturu un izglītības sistēmu organizāciju, kā arī kultūru un valodu dažādību.
- 41 Atbilstoši tā paša panta 2. un 4. punktam Padome var pieņemt atbalsta darbības, izņemot jebkādu dalībvalstu normatīvo aktu saskaņošanu; tāpat Padome var pieņemt ieteikumus studentu un mācībspēku mobilitātes veicināšanai (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *D'Hoop*, 32. punkts).
- 42 Ņemot vērā šos jauninājumus, kas notikuši kopš iepriekš minēto spriedumu pasludināšanas lietās *Lair* un *Brown*, ir uzskatāms, ka tāda Eiropas Savienības pilsoņa stāvoklis, kas likumīgi uzturas citā dalībvalstī, ietilpst Līguma piemērošanas jomā EKL 12. panta pirmās daļas nozīmē saistībā ar tāda atbalsta saņemšanu, ko piešķir studentiem — vai tas būtu subsidēta aizdevuma, vai stipendijas veidā — un kas paredzēts uzturēšanās izdevumu segšanai.

- 43 Šo Kopienu tiesību attīstību apstiprina Direktīvas 2004/38 24. pants, kura 1. punktā ir noteikts, ka ikvienam Savienības pilsonim, kas uzturas citas dalībvalsts teritorijā saskaņā ar minēto direktīvu, “piemērojot šo Līgumu”, ir tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi. Tā kā šī paša panta 2. punktā Kopienu likumdevējs ir precizējis 1. punkta saturu, nosakot, ka attiecībā uz personām, kas nav darba ņēmēji, pašnodarbinātie, personas, kas saglabājušas šādu statusu, vai viņu ģimenes locekļi, dalībvalsts var piešķirt uzturēšanās atbalstu stipendiju vai aizdevumu veidā tikai studentiem, kas nav ieguvuši pastāvīgas uzturēšanās tiesības, tad Kopienas likumdevējs uzskata, ka šāda atbalsta piešķiršana ir jautājums, kas saskaņā ar minēto 1. punktu pašlaik ietilpst Līguma piemērošanas jomā.
- 44 Šo interpretāciju neatceļ arguments, ko izvirzījušas valdības, kas iesniedza apsvērumus, kā arī Komisija, par EKL 18. pantā paredzētajiem ierobežojumiem un nosacījumiem. Minētās valdības un Komisija norāda — ja Savienības pilsoņa statuss ļauj dalībvalstu pilsoņiem, izmantojot brīvību pārvietoties un dzīvot šo valstu teritorijā, atsaukties uz EKL 12. panta pirmo daļu, tad viņu stāvoklis ietilpst Līguma piemērošanas jomā EKL 12. panta nozīmē tikai saskaņā ar EKL 18. panta 1. punktu atbilstoši ierobežojumiem un nosacījumiem, kas paredzēti Līgumā un tiesību aktos tā piemērošanai, jo īpaši noteikumiem, kas paredzēti Direktīvā 93/96. Tā kā minētās direktīvas 3. pantā studentiem, kas izmanto uzturēšanās tiesības, ir liegtas tiesības saņemt stipendiju uzturēšanās izdevumu segšanai, tad šīs stipendijas joprojām ir ārpus Līguma piemērošanas jomas.
- 45 Šajā sakarā ir jāatzīst, ka studenti, kas ierodas citā dalībvalstī, lai tur sāktu vai turpinātu augstskolas studijas, un kas šajā nolūkā atbilstoši Direktīvai 93/96 izmanto uzturēšanās tiesības, nevar atsaukties ne uz kādām tiesībām saņemt atbalstu uzturēšanās izdevumu segšanai, balstoties uz šo direktīvu.

- 46 Tomēr Direktīvas 93/96 3. pants neliedz dalībvalsts pilsonim, kas atbilstoši EKL 18. pantam un Direktīvai 90/364 likumīgi uzturas citas dalībvalsts teritorijā, kur tas plāno sākt vai turpināt studijas augstskolā, šīs uzturēšanās laikā atsaukties uz vienlīdzīgas attieksmes pamatprincipu, kas noteikts EKL 12. panta pirmajā daļā.
- 47 Tādā situācijā, kāda ir pamata prāvā, kad atbalsta pieteikuma iesniedzēja uzturēšanās tiesības netiek apstrīdētas, atsevišķu valdību apgalvojums, kuras iesniedza apsvērumus, ka Kopienu tiesības ļauj dalībvalstij konstatēt, ka citas dalībvalsts pilsonis, kas pieprasījis sociālo palīdzību, vairs neatbilst nosacījumiem, kādiem pakļautas viņa uzturēšanās tiesības, un vajadzības gadījumā ļauj dalībvalstij, ievērojot Kopienu tiesību noteiktās robežas, šo pilsoni izraidīt, nav atbilstīgs (skat. iepriekš minētos spriedumus lietā *Grzelczyk*, 42. punkts, un lietā *Trojani*, 45. punkts).
- 48 Ņemot vērā visus iepriekš izklāstītos apsvērumus, uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka atbalsts — vai tas būtu subsidētu aizdevumu, vai stipendiju veidā —, ko piešķir studentiem, kuri likumīgi uzturas uzņemošajā dalībvalstī, un kas paredzēts uzturēšanās izdevumu segšanai, ietilpst Līguma piemērošanas jomā saistībā ar diskriminācijas aizliegumu, kas noteikts EKL 12. panta pirmajā daļā.

Par otro jautājumu

- 49 Ar otro jautājumu iesniedzējtiesa vēlas uzzināt, kādi kritēriji ir jāpiemēro valsts tiesai, lai noteiktu, vai tāda atbalsta piešķiršanas nosacījumi, kāds paredzēts studentu uzturēšanās izdevumu segšanai, ir pamatoti ar objektīviem apsvērumiem, kas nav saistīti ar pilsonību.

- 50 Šajā sakarā vispirms ir jāizvērtē, vai pamata lietā apstrīdētais regulējums atkarībā no pilsonības paredz atšķirīgu attieksmi pret studentiem, kas piesakās uz šādu atbalstu.
- 51 Šajā sakarā jāatgādina, ka vienlīdzīgas attieksmes princips aizliedz ne vien atklātu diskrimināciju pilsonības dēļ, bet arī jebkādu slēptu diskrimināciju, kas, piemērojot citus atšķirības kritērijus, faktiski rada to pašu rezultātu (skat. jo īpaši 1974. gada 12. februāra spriedumu lietā 152/73 *Sotgiu, Recueil*, 153. lpp., 11. punkts, 1997. gada 27. novembra spriedumu lietā C-57/96 *Meints, Recueil*, I-6689. lpp., 44. punkts, un 2001. gada 26. jūnija spriedumu lietā C-212/99 Komisija/Itālija, *Recueil*, I-4923. lpp., 24. punkts).
- 52 Attiecībā uz personām, uz ko Regula Nr. 1612/68 neattiecas, *Student Support Regulations* 1. pielikuma 1. punkts izvirza prasību, ka students var saņemt atbalstu uzturēšanās izdevumu segšanai tikai tad, ja šī persona pastāvīgi dzīvo Apvienotajā Karalistē valsts tiesību nozīmē un atbilst atsevišķiem uzturēšanās nosacījumiem, proti, pirmajā akadēmiskā gada dienā uzturas Anglijā vai Velsā un trīs gadus pirms minētās dienas ir dzīvojusi Apvienotajā Karalistē vai salās.
- 53 Šādas prasības var būt nelabvēlīgas galvenokārt citu dalībvalstu pilsoņiem. Gan nosacījumu, ka minētā atbalsta pieteikuma iesniedzējam ir pastāvīgi jādzīvo Apvienotajā Karalistē, gan nosacījumu, ka viņam pirms studijām jādzīvo Apvienotās Karalistes teritorijā, vieglāk ir izpildīt valsts pilsoņiem.
- 54 Šāda atšķirīga attieksme ir attaisnojama tikai tad, ja tā ir pamatota ar objektīviem apsvērumiem, kas nav saistīti ar attiecīgo personu pilsonību, un ja šie apsvērumi ir samērīgi ar valsts tiesību leģitīmo mērķi (skat. iepriekš minētos spriedumus lietās *Bickel* un *Franz*, 27. punkts, *D'Hoop*, 36. punkts, un *Garcia Avello*, 31. punkts).

- 55 Apvienotās Karalistes valdība norāda — ir leģitīmi, ka dalībvalsts nodrošina, lai vecāku vai studentu ieguldījums nodokļu atskaitījumu veidā ir vai būtu pietiekams pamatojums subsidēto izdevumu piešķiršanai. Tāpat ir leģitīmi prasīt, lai starp studentu, kas pieteicies uz atbalstu uzturēšanās izdevumu segšanai, un uzņemošās dalībvalsts darba tirgu būtu reāla saikne.
- 56 Šajā sakarā jānorāda — lai gan dalībvalstis ir aicinātas, organizējot un piemērojot sociālās palīdzības sistēmu, izrādīt zināmu finansiālu solidaritāti ar citu dalībvalstu pilsoņiem (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Grzelczyk*, 44. punkts), ikviena dalībvalsts ir tiesīga raudzīties, lai atbalsts uzturēšanās izdevumu segšanai studentiem no citām dalībvalstīm nekļūtu par pārmērīgu apgrūtinājumu, kas var kopumā iespaidot šīs dalībvalsts spēju piešķirt atbalstu.
- 57 Tāpēc attiecībā uz atbalstu studentu uzturēšanās izdevumu segšanai ir leģitīmi, ka dalībvalsts piešķir šādu atbalstu tikai studentiem, kas ir pierādījuši zināmu integrācijas pakāpi minētās valsts sabiedrībā.
- 58 Šajā sakarā dalībvalsts tomēr nevar prasīt, lai attiecīgie studenti pierāda, ka tiem ir saikne ar šīs dalībvalsts darba tirgu. Tā kā zināšanas, ko students iegūst studiju laikā augstskolā, parasti nav paredzētas vienam ģeogrāfiskam darba tirgum, tad tāda studenta stāvoklis, kas piesakās uz atbalstu uzturēšanās izdevumu segšanai, nav salīdzināms ar stāvokli, kādā atrodas persona, kas piesakās uz gaidīšanas pabalstu — ko piešķir jauniešiem, kas meklē pirmo darbu — vai uz darba meklēšanas pabalstu (šajā sakarā skat. attiecīgi iepriekš minēto spriedumu lietā *D’Hoop*, 38. punkts, un 2004. gada 23. marta spriedumu lietā *C-138/02 Collins, Recueil*, I-2703. lpp., 67. punkts).
- 59 Savukārt to, ka pastāv zināma integrācijas pakāpe, var pamatot ar konstatējumu, ka attiecīgais students zināmu laiku ir uzturējies uzņemošajā dalībvalstī.

- 60 Attiecībā uz valsts tiesisko regulējumu, kādi ir *Student Support Regulations*, ir jāatzīst, ka pietiekamas integrācijas nodrošinājums uzņemošās dalībvalsts sabiedrībā izriet no nosacījumiem, kādi personai bija jāizpilda iepriekšējās uzturēšanās periodā šīs valsts teritorijā; šajā gadījumā saskaņā ar pamata lietā apstrīdētajiem Apvienotās Karalistes noteikumiem — trīs gadus.
- 61 Papildu nosacījums, saskaņā ar kuru studentiem ir tiesības uz atbalstu uzturēšanās izdevumu segšanai tikai tad, ja tie pastāvīgi dzīvo uzņemošajā dalībvalstī, tāpat kā iepriekšējā punktā norādītais nosacījums par triju gadu uzturēšanos, protams, varētu atbilst leģitīmajam mērķim nodrošināt, lai atbalsta pieteikuma iesniedzējs būtu pierādījis zināmu integrācijas pakāpi šīs valsts sabiedrībā. Tomēr ir zināms, ka pamata lietā apstrīdētais regulējums izslēdz jebkādu iespēju citas dalībvalsts pilsonim kā studentam iegūt šajā valstī pastāvīgi dzīvojošas personas statusu. Tādējādi šis regulējums liedz šādam pilsonim, neatkarīgi no viņa reālās integrācijas pakāpes uzņemošās dalībvalsts sabiedrībā, jebkādu iespēju izpildīt minēto nosacījumu un tādējādi izmantot tiesības uz atbalstu uzturēšanās izdevumu segšanai. Nevar uzskatīt, ka šāda attieksme būtu attaisnojama ar leģitīmo mērķi, kāds izvirzīts šajā regulējumā.
- 62 Šāda attieksme neļauj studentam, kas ir dalībvalsts pilsonis, kas likumīgi uzturas uzņemošajā dalībvalstī un tur ir mācījies būtisku vidusskolas [mācību laika] daļu, un tādējādi ir izveidojis reālu saikni ar šīs valsts sabiedrību, turpināt mācības ar tādiem pašiem nosacījumiem kā studentam, kas ir minētās valsts pilsonis [un] kas atrodas tādā pašā situācijā.
- 63 Šo iemeslu dēļ uz otro jautājumu ir jāatbild, ka EKL 12. panta pirmā daļa ir interpretējama tādējādi, ka tā iestājas pret tādu valsts tiesisko regulējumu, kas studentiem dod tiesības uz atbalstu uzturēšanās izdevumu segšanai tikai tad, ja tie pastāvīgi dzīvo uzņemošajā dalībvalstī, pilnībā izslēdzot iespēju, ka citas dalībvalsts pilsonis kā students varētu iegūt šeit pastāvīgi dzīvojošas personas statusu, kaut arī šis pilsonis likumīgi uzturas uzņemošajā dalībvalstī un tur ir mācījies būtisku vidusskolas [mācību laika] daļu, un tādējādi ir izveidojis reālu saikni ar šīs valsts sabiedrību.

Par trešo jautājumu

- 64 Trešajā jautājumā iesniedzējtiesa jautā Tiesai, vai gadījumā, ja Tiesa nospriestu, ka atbalsts studentiem uzturēšanās izdevumu segšanai ietilpst Līguma piemērošanas jomā EKL 12. panta pirmās daļas nozīmē, šāda sprieduma iedarbība būtu jāierobežo laikā.
- 65 Apvienotās Karalistes, Vācijas un Austrijas valdības lūdz Tiesu tādā gadījumā ierobežot tās sprieduma iedarbību laikā, izņemot attiecībā uz tiesvedību, kas uzsākta pirms šī sprieduma pasludināšanas dienas. Pamatojot savu lūgumu, minētās valdības īpaši norāda uz iesniedzējtiesas minētajām finansiālajām sekām.
- 66 Jāatgādina, ka Tiesas sniegtā Kopienų tiesību normas interpretācija vienīgi paskaidro un precizē šīs normas nozīmi un piemērojamību attiecībā uz to, kā šī norma bija jāuztver un jāpiemēro kopš brīža, kad tā stājās spēkā. No tā izriet, ka šādi interpretētu normu tiesnesis var piemērot un viņam tā ir jāpiemēro attiecībā uz tiesiskām attiecībām, kas radušās un nodibinājušās pirms sprieduma pasludināšanas attiecībā uz lūgumu sniegt interpretāciju, ja turklāt ir izpildīti nosacījumi, kas ļauj kompetentajās tiesās uzsākt prāvu par minētās normas piemērošanu (skat. 1980. gada 27. marta spriedumu lietā 61/79 *Denkavit italiana*, *Recueil*, 1205. lpp., 16. punkts, un 1988. gada 2. februāra spriedumu lietā 24/86 *Blaizot*, *Recueil*, 379. lpp., 27. punkts).
- 67 Tikai izņēmuma gadījumos, piemērojot vispārējo tiesiskās noteiktības principu, kas raksturīgs Kopienų tiesību sistēmai, Tiesa var būt spiesta ierobežot iespēju jebkurai ieinteresētajai personai atsaukties uz Tiesas interpretēto normu, apstrīdot labā ticībā nodibinātas tiesiskās attiecības (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Blaizot*, 28. punkts, 1992. gada 16. jūlija spriedumu lietā C-163/90 *Legros u.c.*, *Recueil*, I-4625. lpp., 30. punkts, un 1999. gada 4. maija spriedumu lietā C-262/96 *Sürül*, *Recueil*, I-2685. lpp., 108. punkts).

- 68 Turklāt no pastāvīgās judikatūras izriet, ka finansiālās sekas, kas var rasties dalībvalstij sakarā ar prejudiciālu nolēmumu, nav pietiekams pamats ierobežot šī sprieduma iedarbību laikā (īpaši skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Grzelczyk*, 52. punkts).
- 69 Tiesa ir sniegusi šādu risinājumu tikai ļoti konkrētos apstākļos, kad, pirmkārt, pastāvēja risks, ka varētu iestāties smagas ekonomiskas sekas, jo īpaši saistībā ar tādu tiesisko attiecību lielo skaitu, kas labā ticībā nodibinātas, pamatojoties uz regulējumu, kurš atzīts par spēkā esošu, un, otrkārt, izrādījās, ka privātpersonas un valsts iestādes bija iesaistītas rīcībā, kas neatbilda Kopienų tiesiskajam regulējumam sakarā ar objektīvu un būtisku nenoteiktību attiecībā uz Kopienų tiesību normu piemērojamību; šo nenoteiktību varēja veicināt tāda pati rīcība no citu dalībvalstu vai Komisijas puses (skat. iepriekš minēto spriedumu lietā *Grzelczyk*, 53. punkts).
- 70 Šajā gadījumā pietiek konstatēt, ka informācija, ko sniegusi Apvienotās Karalistes valdība, kā arī Vācijas un Austrijas valdības, nespēj pamatot minēto valdību argumentus, ka šis spriedums gadījumā, ja tā iedarbība nebūs ierobežota laikā, dalībvalstīm var radīt būtiskas finansiālās sekas. Arī skaitļi, uz ko atsaucas šīs valdības, attiecas uz gadījumiem, kas nav līdzīgi situācijai, par kādu ir pamata prāva.
- 71 Tādējādi uz trešo jautājumu ir jāatbild, ka šī sprieduma iedarbība laikā nav jāierobežo.

Par tiesāšanās izdevumiem

- 72 Attiecībā uz lietas dalībniekiem pamata lietā šī tiesvedība ir stadija procesā, ko izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Tiesāšanās izdevumi, kas radušies sakarā ar apsvērumu iesniegšanu Tiesai, izņemot tādus izdevumus, kas radušies lietas dalībniekiem, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (virspalāta) nospriež:

- 1) atbalsts — vai tas būtu subsidētu aizdevumu, vai stipendiju veidā —, ko piešķir studentiem, kuri likumīgi uzturas uzņemošajā dalībvalstī, un kas paredzēts uzturēšanās izdevumu segšanai, ietilpst EK līguma piemērošanas jomā saistībā ar diskriminācijas aizliegumu, kas noteikts EK līguma 12. panta pirmajā daļā;
- 2) EKL 12. panta pirmā daļa ir interpretējama tādējādi, ka tā iestājas pret tādu valsts tiesisko regulējumu, kas studentiem dod tiesības uz atbalstu uzturēšanās izdevumu segšanai tikai tad, ja tie pastāvīgi dzīvo uzņemošajā dalībvalstī, pilnībā izslēdzot iespēju, ka citas dalībvalsts pilsonis kā students varētu iegūt šeit pastāvīgi dzīvojošas personas statusu, kaut arī šis pilsonis likumīgi uzturas uzņemošajā dalībvalstī un tur ir mācījies būtisku vidusskolas [mācību laika] daļu, un tādējādi ir izveidojis reālu saikni ar šīs valsts sabiedrību;
- 3) šī sprieduma iedarbība laikā nav jāierobežo.

[Paraksti]